

Porculanska šalica

Snajka je u kuću ušla u bijeloj haljini i duše čiste kao neugaženi snijeg na šumskim puteljcima. Plaho kao srna, osmjehivala se gostima i vrtjela stopalom u zlatnim sandalama po podu. Nije znala treba li se izuti sad kad je u kući, a obred i slavlje su završili, ili je ovo ipak posebna prilika i treba ostati u vjenčanoj opravi od glave do pete. Dala sam joj znak rukom da sjedne, neka se opusti. Promatrala sam je dok je moj muž, kojeg su svi zvali Čačo, pozdravljao novopečeni par i okupljenu rodbinu. Kosa joj je bila visoko podignuta u punđu, nalakirana i pričvršćena ukosnicama, usne namazane blijedo crvenkastom bojom, a trepavice ukroćene maskarom. Zнала sam da se tog jutra probudila prije zore, dok su ostali gosti još uvijek spavali, te strpljivo sjedila u salonu ljepote i promatrala vlastiti izraz u ogledalu. Polako su je pretvarali u neku drugu; iz djevojčurka kojem su se tek povukli prištići, u odraslu ženu koja je spremna izaći pred oltar, te zatim leći u bračnu postelju.

Obred je završio, fotografiranje i ručak također, te su je sad doveli u njen novi dom; dvokatnicu na kraju sela koja je tek dopola bila ožbukana. Čačo je prije nekoliko godina naredio sinu da podigne kat nad našom prizemnicom. Sin je dobio posao, sad je bio red da izgradi kuću i dovede snajku u nju. Gore je uredio dvije sobe, kupaoanicu i kuhinjicu, iako se očekivalo da će snajka kuhati dolje, u glavnoj kuhinji. Tako ćemo obje skupa raditi, a ja ću je podučiti svemu što znam; pazi da Čači i svome mužu nikada kavu ne poslužiš s pjenicom na vrhu; bolje da je jelo preslano, nego da soli nema; luk tanko isjeckati i dobro popržiti da ga njih dvojica niti ne osjećaju. Neka, ima vremena, sve će ona to svladati. Snajka je lijepa, odgovara na pitanja, vidi se da je pametna i iz dobre kuće.

Gosti posjedali oko stola, uvalili se u fotelje i na kutnu garnituru, ima ih čak što sjede po stepenicama koje vode na kat. Grlim sina, pa zatim njegovu odabranicu, te rukom dodirujem njihova čela kako bih ih blagoslovila. Vrijeme je za slatku kavu i kolače. Običaj je takav da tu prvu kavu što se pije u kući majka kuha za svoju snajku, a od toga dana snajka će nju posluživati i brinuti se za nju do kraja života. Tako se ono „u dobru i zlu“ ne odnosi samo na muža, već se širi na čitavu njegovu obitelj. Pržena zrna kave melju se u ručnom mlinu; na štednjaku već kipi voda. Dodajem tri žlice šećera, da im život bude sladak. Ulila bih i mlijeka, da još više ublažim gorčinu, ali ne mogu protiv običaja. Ta prva se pije čista, svilena

kava je zovu. Stoga s crne kave pažljivo žlicom skidam soc i bacam ga u sudoper. Iz staklene vitrine vadim porculanske šalice sa sitnim plavim cvjetićima nalik potočarkama, pa kavu s vrha točim mladoj nevjesti, a tek onu drugu sinu. Obje šalice stavim na kristalnu tacnu s izrezbarenim labudovima što dodiruju kljunove, pa krenem prema mladencima. I tek što sam prišla mladoj, zaplele mi se noge o dugu tkaninu i kava se prolila na bijelu vjenčanu haljinu. Gosti kriknuli, sin poskočio, a jedino snajka provjerava je li mi koža na ruci opečena. Umata mi ruku u hladni oblog i odlazi se presvući. Tetke i rodbina uzjogunili se oko mene; što da se sad radi, da se pravi nova kava, je li ovo znak nesreće koja će ih pratiti u braku, jesam li upravo proklela vlastitog sina i snajku. Ona se vraća u jednostavnoj plavoj haljini, kosa joj je raspuštena, izgleda još ljepše nego prije. Ja ponavljam isprike, žalim i kukam, no snajka me uvjerava kako joj je ionako bilo vruće u teškoj haljini; ta ne mari ona za takve sitnice, a i fotografiranje je već odrađeno. Smije se kako ne voli crnu kavu, već onu s mlijekom, a što se haljine tiče, već je sve oprostila, ionako je ne misli ponovo odijevati.

Prolaze mjeseci i godine, a snajka sve više oprašta. Slušam u prizemlju kuće kakvim je sve nakaradnim imenima naziva moj sin jedinac. Poslije ga molim i kumim da obuzda jezik, da pregrize, a on prvo obećaje, dva, tri puta, no poslije se otresa da neka gledam svoja posla. I trudim se gledati u stranu, radim svoje poslove kako znam i umijem, plijevim luk zasađen u vrtu, čistim mahune, brinem za unučiće. Ali pri ručku mi zapinje zalogaj u grlu kad vidim modrice na snajkinom licu. Dok zajedno mijesimo kruh, šutimo i ne gledamo se, jer znamo obje da zidovi su tanki i da sinova obećanja malo vrijede. Onda opet dođu neki lijepi dani, kao da novo sunce grane i više se nitko ne sjeća kiše i grada što je uništio tek procvjetale voćke. Zajedno čerupamo piliće, čistimo šljive za knedle, pravimo slatko od višnje i liker od borovnica, ukuhavamo staklenke ajvara i pekmez od šljiva. Pričamo djeci priče, pravimo im krafne za poklade i punimo čizmice darovima, održavajući običaje i veselja.

Dva puta godišnje napravimo kompletno čišćenje kuće; pred zimu, prije nego se prva drva unesu za vatru i na proljeće, taman kad se višnja rascvjeta pred kućom i zasladi zrak mirisom. Godišnje čišćenje je detaljno; pomiču se ormari, brišu lampe, skidaju paučine s uglova zidova, klofaju se tepisi i peru prozorski okviri. Zatim treba otvoriti staklenu vitrinu, izvaditi iz nje sve posuđe, od zdjele za juhu, do srebrnih žlica i čašica za sladoled, porculanskih šalice za kavu i velikih tacni za kolače. Svaki komad posuđa treba oprati u sapunici, isprati u čistoj vodi, te zatim osušiti, prebrisati krpom i vratiti na svoje mjesto. Snajka sapuna i ispire, a ja brišem kapljice i stavljam natrag u vitrinu. Pa iako nam od prošlog generalnog čišćenja nitko

nije bio u gostima, te vitrina stoji zatvorena, snajka se ne buni da je posao besmislen. Treba se držati nekog reda.

- Sedam godina ovdje, a nikada nisam pila iz ove šalice - pokazuje porculansku šalicu dok krpicom punom pjene riba potočnice na njoj.

- Ta je za posebne prilike - kažem dok u sebi mislim kako sam joj mogla poslužiti kavu kad je ono došla iz bolnice s prvim djetetom, sva anemična i slaba od trudova koji su je dva dana mučili. Trebala sam je počastiti i za drugo dijete, zbog kojega je pet dana u bolnici ležala. Ali nisam. Porculanske šalice se u našoj kući čuvaju za vjenčanja i sprovode.

Jedne godine, taman pred proljetno čišćenje, snajka pobjegla od kuće. Nije ni djecu ni stvari ponijela sa sobom. Kudila sam sina što ju je čitavu noć mlatio, djeca su od straha sišla dolje, k nama u krevet. Kad se začuo veliki prasak, tražila sam muža da ode na kat i provjeri što se događa, ali on je rekao da se ne miješam. Ujutro je jedna snajka skupljala staklene krhotine lusteru bojeći se da djeca ne ugaze bosim stopalima. Sin se iza podneva vratio sa sastanka lovačkog društva, pa krenuo divljati jer ručak nije spreman. Tad se nesretnica sjurila niz stepenice, otvorila ulazna vrata i krenula trčati koliko je noge nose.

- Sine, zar u tebi nema nimalo žala? Jadnica je bosa pobjegla.

- Majko, ne miješaj se. Bosa otišla, bosa će se i vratiti.

Molila sam sina da ode k njenima i zatraži oprost, ali on se nije dao. Ljuti ga što nema ručka, čizme mu nisu očišćene od blata, djeca ne znaju gdje su im knjige za školsku torbu, k tome mora sam na školske informacije. Vidim kako bijes u njemu raste, a snajke već treći dan nema. Gulim krumpire, gledam kroz prozor i nadam se ugledati njen lik tamo gdje višnja svija grane prema vrtnoj ogradi. Uvečer četvrtoga dana, eno je, stiže spuštenih ramena. Sin se dere s balkona da nitko ne bježi bez cipela i da čim prije preuzme djecu i stavi ih na spavanje. Čekao je da djeca zaspu, pa krenuo urlati, bacati drvlje i kamenje na nju jer se usudila ostaviti ga da se o svemu brine.

- Još samo jednom! Neka ti još samo jednom padne na pamet. Ubit ću te!

Njegove rečenice odjekuju po našoj kući, zavlače se u jastučnice i tople deke, vibriraju kroz cijevi, nastanjuju s moljcima u dubinama tamnog ormara, kao prašina liježu na posuđe u

vitriini. Od siline riječi se tresem i nervozno prevrćem po krevetu. Čačo mirno spava kao da ga se to uopće ne tiče, kao da se ne radi o njegovom sinu.

Iduće jutro, snajka u kuhinju ulazi s brazgotinom na donjoj usnici. Ništa je ne pitam. Navukla je masku, vidim da samo što se ne raspadne. Treba preživjeti dan, treba poslužiti doručak, spremi djecu za školu.

Čekam da jutarnji ritual prođe, da muškarci odu iz kuće.

Zatim zakuham mlijeko, pristavim vodu i dodam dvije velike žlice kave. Miriše toplo, varljivo, na miran dom. Otvaram vitrinu i uzimam dvije porculanske šalice. Lijevam kavu, dodajem šećer i vruće mlijeko s pjenicom. Poslužujem kavu na staklenoj tacni i sjedam kraj snajke za stol. Pijemo kavu u tišini, uživamo u tom gorko-slatkom napitku i elegantno držimo šalice kao dvije gospođe u gradskoj kavani. Znam da nemamo puno vremena, ali pokušavam produžiti taj trenutak ugođe u njenom društvu. Napokon ipak progovorim:

- Nije te tvoja majka hranila i odgajala i nama dala da bi ti ovo trpjela. Bježi odavde i spašavaj se, ko' boga te molim.

- Ali kako ću, majko mila...

- Nismo iz ove šalice pile na tvome vjenčanju, bogme ne ćemo ni na sprovodu.

Snajka je ispila kavu do kraja, a zatim ustala, ispravila ramena i zabacila glavu, pa čvrsto stisnula usnice. Spakirale smo torbe, pronašle dokumente za nju i djecu i okrenule nekoliko telefonskih brojeva. Tutnula sam joj u ruke novac koji sam godinama skupljala i čuvala na dnu ormara, te skinula zlatne naušnice s ušiju i umotala ih u bijelu maramicu da pospremi u grudnjak. Zagrlila me čvrsto, u obje ruke uzela torbe i zatim brzim korakom izišla iz kuće i uputila se prema školi.

Gledala sam još dugo prema višnji u vrtu, ove godine ne će roditi, tuča je uništila tek propupale cvjetove. I bolje, ionako mi se ne ukuhava slatko. Uzela sam šalicu i svom snagom je tresnula o pod. Razbila se na stotinu komada.